

A. Mluva vychodno-južná: I. Reč ruská, jej nárečia: 1. veľ'koruské, 2. maloruské, 3. beloruské. II. Reč bulharská, jej nárečia: 1. staroslovančina (cyrilské nárečie, církevné, starobulharské), 2. novobulharské. III. Reč ilyrska, jej nárečia: 1. srbské, 2. chorvatské, 3. korutansko-slovinské.

B. Mluva zapadna: I. Reč leská, jej nárečia: 1. poľské, a tohoto podrečie kašubské. II. Reč česká, jej nárečia: 1. české (a moravské), 2. uhorsko-slovenské (slovenčina). III. Lužicko-srbská reč, jej nárečia: 1. hornolužické, 2. dolnolužické. IV. Reč polabská, užuž vymierajúca; joj nárečie je jedno: drevianské, už temer vyhaslé.

A tak vedľa toho, jako to Šafařík vystavil, sú v Slaviančiné mlavy dvé, rečí sedem, nárečí štrnást', podrečia dvé. (Vid. Slovan. Narodopis str. 5. 6. in Slovenska Čítanka II.)

Razstava Šafaříkova je preučena, kakor je bil preučen Šafařík sam; znamenita je, ker se po njej rovnajo mnogi učenjaki p. Schleicher, Leskien itd. — Da ima ruska reč tri nárečia, premnogi pišejo ter zgodovinsko razlagajo. — Staroslovanščina, kateri pravi tudi cirilsko ali cerkveno nárečje, bila mu je starobolgarščina, naposled vendar že panonska slovenščina. Izraz ilirski se je popustil, in Hrvatje pa Srbi so se, ni davno, zedinvali v tem, da zovejo svoj jezik hrvatsko-srbski ili srbsko-hrvatski. — Slovenščina naša se pač ne da še tako povzeti z jezikom hrvatsko-srbskim; prej bi se morda z ogersko-slovenšino (cf. M. Majar: gorotanskoslovenski po ugerskoslovenski), dasi je zastarel pridevek korutanski itd. — Reč polabska, kakor tudi podrečje kašubsko ali celó dreviansko, nahaja se v redkih in malovrednih virih, znamenita le največim jezikoslovcem. — O besedah: reč ilirska pa leská (léh), slovinsko pa slovensko nárečje, kakor tudi o delitvi slovanskega govora v vzhodnje-južno in zapadno vrsto ali vejo itd., bilo je že tu in tam povedano.

Črtice iz botanične zgodovine.

(Fr. Kocbek.)

(Konec.)

V Stockholmu začne Linné novo življenje kot neznameniten zdravnik. V inozemstvu je bil slavljén kot prvak botanike in znanosti, a zdaj je moral brez slave in revno životariti. Kmalu izpremeni se mu pa sreča, ker so se mnogi poskusi v zdravenji sijajno obnesli. Zopet je postal središče prvih učenjakov. V društvu teh ljudi ustanovi l. 1739. v Stockholmu kraljevsko akademijo znanosti ter postane prvi njeni prvosednik. Pri nastopu imel je predavanje o zareznikih, s čim je svoje slušatelje presenetil in v njih vzbudil izvanredno začudenje. Slava Linnéjevega veleuma narasla je takó, da so mu l. 1739. v državnem zboru priznali letno nagrado od 100 dukatov z obvezo, da mora po leti imeti predavanja iz botanike, po zimi pa iz mineralogije. Nato dobí naslov kraljevega botanika.

Istega leta postane Linné admiralitetskimi zdravnikom v Stockholmu. Njegov glas kot učen zdravnik raste od dne do dne, takó da je, kakor sam pravi, več zaslužil nego vsi zdravniki v Stockholmu vkup. Zdaj šele oženil se je sè svojo zaročnico. L. 1741. imenovali so ga profesorom teoretične in praktične medicine v Upsali. Profesor botanike Rosén na istem vseučilišču zamenil je svojo profesuro z Linnéjem, in tako je ta dospel zopet na svoje najljubše polje. Poleg botaničnih študij pečal se je Linné še vedno z medicino, ter si stekel sè svojimi spisi neumrljivo ime. Pisal je več razprav o boleznih domačih živali, izvrševal poskuse z elektriko pri zdravenji bolnikov. Tudi je užé trdil, da izvirajo nalezljive bolezni od malih živih stvorov. (Kasneje našli so razne „baccille“.)

Sploh si je Linné pridobil za medicino neštivilnih zaslug, največjo slavo pa kot učitelj. Leta 1739. imel je do 1500 slušateljev, ki so prišli k njemu od vseh strani sveta. Zató se ga pa tudi povsod obsipavali sè slavo, da je zaslovel po vsem svetu. Španski kralj pozval ga je v Madrid, ponujal mu je plemstvo, ogromno letno plačo ter mu dovolil, da ostane veren svoji veri — protestanstvu. Ruska carica Katarina vabila ga je na najlaskavejši način v Rusijo. Vender Linné je odbil vse častne ponudbe, ker ni iskal večje slave, kakor jo je užival v krogu svojih učencev, ki so kakor apostoli razšli se po vsem svetu, da širijo njegove nauke in njegovo slavo. Vsa učena društva imenovala so Linnéja svojim častnim članom. Leta 1756. postane član francoske akademije, katera ima le osem vnanjih članov.

Pa tudi Švedi sami vedeli so ceniti izvanredne zasluge Linnéjeve in njegov veleum. L. 1746. dali so štirje švedski mecenati skovati medaljo v slavo Linnéja. L. 1753. postal je vitez, l. 1757. podelí mu pa kralj plemstvo. Do njegove smrti 10. jan. l. 1778. izkazovali so mu svojo milost švedski vladarji: kralj Adolf Friderik in kraljica Lojza ter kralj Gustav VII. To je bilo življenje polno zaslug, kakeršno le malokdo preživí. Pa tudi hvaležni švedski národ cenil je reformatorja prirodoslovja, postavši mu nekoliko let pred njegovo smrtjo v glavnem mestu Švedije spomenik na vzpodbudo kraljevske akademije. Završujoč Linnéjev životopis omenimo še nekoliko podrobneje njegove zasluge za botaniko.

V prvi vrsti vpeljal je Linné uprav diven znanstveni jezik, katerega so si prisvojili malone vsi prirodoslovci. Da je možno sporazumenje mej učenjaki vsega sveta, služil je znanosti le latinski jezik. Ali pravi jedrovit slog in strokovne izraze izumil je šele Linné. Največja zasluga pa mu je stvaritev rastlinskih imen. Vsaki rastlini dal je Linné dve imeni: svoje ime in priimek. Prvo ime — samostavnik — znači rastlini nje rod, drugo ime — pridevnik — pa njeno vrst. Linné je s takim označenjen rastlin osnoval naravno klasifikacijo, ker je začel zbirati sorodne rastline v pojedine skupine. Dobro je vedel, da je najvišji cilj, katerega ima pospeševati botanika, da se napravi naravna klasifikacija. Nú ipak je sam čutil, da temu poslu še ní kos. Zato je Linné izvedel najpopolnejšo umetno klasifikacijo, katero itak vsak pozná. Ista še ima dandanes nekaj svoje vrednosti; postala je nekaj ključ, ki na priprosti način vpelja v rastlinstvo. Razven užé omenjenih spisov napisal je Linné še mnogo drugih. Tú imenujemo le-te: *Genera plantarum*, Leyden 1737 — *Flora suecica*, Stockholm 1745 — *Amoenitates academicae*, sen *dissertationes variae physicae, medicae, botanicae*, Stockholm 1749. — *Philosophia botanica*, Stockholm 1751. — *Species plantarum exhibentes plantas ritecoquitas*, Stockholm 1753, 2 zvezka. — *Systema vegetabilium*. — Gronow krstil je Linnéju v čast neko vrst *Linnaea*. —

Osobite važnosti pa je Linnéjev herbarij, zató še izpregovorimo nekaj o njem. Vse zbirke Linnéja podedoval je njegov sin. Ko je pa ta l. 1783. neoženjen umrl, ostalo je Linnéjevo premoženje last njegove matere in sester. Ker jim ni bilo možno teh zbirk obdržati, zató so je ponudile s posredovanjem dra. Acrela, profesora medicine v Upsali, dru. Engelhartu v Londonu, naj jih za 1000 gvinéj (10.000 gld.) kje na Angleškem prodá. Bale so se pa tudi, da jih bode vlada prisilila, da ji je prepusté za nizko ceno; zató so se pogajanja radi prodaje vršila tajno in precej naglo. Tudi ruska carica Katarina II. ponujala je neznano vsoto, ali mej tem je užé kupil James Edward Smith v Angleški vse zbirke. Meseca oktobra 1784. l. dobil je Smith kupljene stvari v London, in sicer: nad 3000 žuželk, mej temi mnogo po Linnéju opisanih, nad 1800 vrsti polžev, 2400 rudnin, 45 ptičev, herbarij sodržujoč blizo 19000 eksemplarov, na dalje semena in rastline od Surinama v špiritu ter mnogo rokopisov. Knjižnica sodrževala je 1600 del v več ko 2000 zvezkih. Vse te stvari prepeljali so v 26 zabojih na Angleško.

Linnéjev herbarij je bil za tedanji čas sigurno največji. Linné nabiral je rastline užé od mladih nog po vseh krajih Švedije, Laplandije, na potovanjih po Danskem, Nemčiji, Holandiji, Angleškem in Francoskem. Mnogo rastlin dobil je tudi v Cliffortovem vrtu, katerega je vodil 3 leta. Dobil je pa tudi rastline od prijateljev ter potovalcev, tako: vse dublete iz Cliffortovega herbarija, od van Royena rastline iz botaničnega vrta v Leydenu, od dra. Gronovius-a rastline iz Virginije, od Jussieu-a iz Pariza, od Gmelina sibirijske rastline, od Browne-ja rastline iz Jamaike, od prof. Kalma rastline iz Severne Amerike, od prof. Löffling-a španske, od dra. Hasselquista iz Natolije, Egipta in Palestine, od pastora Osbecka iz Kitaja in Jave, od dra. Bastera iz Zelandije, zbirke od Lagerströma in Claes Alströmera, od Kleinhoff-a iz Jave itd. Razén tega pošiljali so mu razni botaniki rastline iz vseh krajev, vprašajoči ga za njegovo mnenje. Iz Avstrije pošiljala sta mu Jaquin in Scopoli, zadnji Kranjske rastline.

Po smrti Smith-a l. 1829. kupila je Linnéjev herbarij „Linnéjeva družba“ v Londonu (Linnean Society) za 3000 gvinéj ter dobila zraven tudi vse zbirke Smith-a in njegovo knjižnico. Omenjeni herbarij se zeló skrbno hrani v treh zeleno pobarvanih omarah v Londonu. Škoda je le, da vse dragocene zbirke Linnéjeve niso ostale v domovini — Švediji. —

Pa vrnimo se k Linnéjevemu sestavu. Ta je našel mnogo pristašev, mnogo tudi takih, ki so težili za vzvišenim ciljem, da storé naravno klasifikacijo. Prvi odločnejši korak v tem smislu učinil je Bernard de Jussieu. V Saint-Germain-u uredil si je vojvoda Noailles vrt poln tujih rastlin, a kralj Ludovik XIV. videvši ga, hoče ga nadkriliti ter si napravi botanični vrt v Trianonu pri Versailles-u. Po kraljevi smrti izročil je urejenje vrta mladi kralj Ludovik XV. Bernardu de Jussieu-ju. Pri tem mu je pomagala zlasti gospa Pompadour, ki je zeló ljubila in podpirala znanosti. Ta vrt je bil izvrstna šola mlademu Jussieuju (Antonie Laurent Jussieu † 1836), kateri se je bil naučil od svojega strica prve temelje naravne klasifikacije, kajti rastline so bile razvrščene po ródih in razredih. Oči se mu odpró in z neumornim delom dobil je jasnejši pogled v rastlinstvo. L. 1789. izdá svojo slavno delo: „Genera plantarum“ (rastlinski ródi), s katerim je zeló pospešil naravno klasifikacijo. Vender to delo še ni bilo popolno. Dovršili so šele pozneje Avgustin Pyrame de Candolle († 1841), Štefan Endlicher († 1849) in Robert Browu († 1858), od katerih je bil prvi Francoz, drugi Nemec, tretji pa Anglež. Nú naravna klasifikacija še dandanes ní povse izdelana ter še ima mladi naraščaj botanikov dovolj dela. —

Obžalovati je le, da se je botanična veda toli počasno razvijala — skozi 2000 let bil je skoraj vsak napredek nemogoč —, da se takoj za Theophrastom ni porodil kaki Linné, Jussieu itd. Tedaj bi rastlinstvo dandanes opazovali povsem z drugimi očmi.

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt.**

(Konec.)

Sedaj idimo od Adámčeka po glavni cesti dalje!

Predno pridemo do Petričeve žage, zapazimo, da na desni strani glavne ceste čez brv steza nekam pelje. Kam? — Na Goljke in Uranke. — Ali je tù gori tudi toliko hiš, kakor v dolini poleg glavne ceste? — Tukaj gori so le posamezne hiše. Taki kraj, kjer se je malo ljudi naselilo, recimo 2, 3, 4 gospodarji, imenuje se sêlo.